

Harri Hietala • Keijo Kaivanto

TYÖSOPIMUS JA JOHTAJASOPIMUS

Alma Talent
Helsinki 2021

Tilaa kirja Alma Talent Shopista >>

7., uudistettu painos

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-4523-1

ISBN 978-952-14-4524-8 (verkkokirja)

Kannen sarja-asu: Heikki Sallinen

Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print, Liettua 2021

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

ESIPUHE SEITSEMÄNTEN, UUDISTETTUUN PAINOKSEEN

Työsopimus- ja johtajasopimusopas on uudistettu. Muutoksia ovat aiheuttaneet erityisesti työsopimuslain muutokset vuosina 2017–2021 sekä muu muuttunut lainsäädäntö, kuten uusi työaikalaki ja vuosilomalain muutokset sekä uusi oikeuskäytäntö. Edellinen painos ilmestyi vuoden 2017 marraskuussa.

Tähän painokseen on lisätty runsaasti työaikaan liittyviä uuden työaikalain mukaisia sopimusmalleja kuten liukuva työaika, joustotyöaika, etättyö ja työaikapankki. Työsopimuslain muutosten vuoksi on uudistettu kilpailukieltoa koskevat sopimusmallit.

Tässä kirjassa käsitellään työsopimuksen, johtajasopimuksen ja toimitusjohtajasopimuksen laatimista eri tilanteissa. Kirjassa on myös ohjeita, evästyksiä ja malleja paikalliseen ja yrityskohtaiseen sopimiseen.

Kirja on tarkoitettu käytännönläheiseksi oppaaksi yrityksiä ja työntekijöitä varten. Kirjassa on keskitytty erityisesti käytännön malleihin sekä ohjeisiin sopimusten laadintaa varten. Työsopimus, johtajasopimus ja toimitusjohtajasopimus ovat työsuhteen tai toimitus-suhteen kulmakiviä. Hyvin mietityillä ja laadituilla sopimuksilla ja sen ehdoilla voidaan edistää niin yrityksen kuin työntekijöiden tavoitteita ja varmistaa luottamuksellisia suhteita. Työsopimuksen, johtajasopimuksen ja toimitusjohtajasopimuksen tekemiseen kannattaa panostaa, koska sopimusehdot ohjaavat myös käytännön toimimista. Sopimukset on hyvä nähdä vakuutukseksi yhteisestä tahdosta sekä johtamisen välineinä. Sopimusehdoilla voidaan ennakoida tulevia tilanteita, mutta myös sopimus-suhteen aikana ja päättyessä voidaan ehdoista sopia.

Kirja jakautuu seuraaviin osiin:

- Johdanto
- Työsuhteen sääntely
- Sopimusta tehtäessä huomioitavia seikkoja
- Erityistilanteita
- Työntekijän ja työnantajan oikeudet ja velvollisuudet
- Sopimuksen muuttaminen ja päättäminen
- Työsopimuksen laatiminen käytännössä
- Johtajasopimuksen laatiminen käytännössä
- Liiteosa: sopimusmallit, lausekemallit, muistilistat, työsopimuslaki
- Oikeustapaushakemisto
- Asiahakemisto.

Kiitämme kustannustoimittaja Katja Kolulaa kirjan toimivuutta koskevista hyvistä ja toteutetuista parannusehdotuksista.

Toivomme, että tästä kirjasta on hyötyä työsopimuksia, johtajasopimuksia, toimitusjohtajasopimuksia ja paikallisia sopimuksia laadittaessa. Täytyy kuitenkin muistaa, että mallit ovat ohjeellisia ja sopimisen tulee aina perustua yrityksen ja työntekijöiden tarpeisiin ja tilanteisiin. Toivomme myös, että kirjan käyttäjät antavat meille ja kustantajalle palautetta tästä kirjasta.

Helsingissä 30.11.2021

Harri Hietala
varatuomari

Keijo Kaivanto
asianajaja, varatuomari

SISÄLLYS

Esipuhe seitsemänteen, uudistettuun painokseen	5
1 Johdanto	13
1.1 Työsuhde – sopimussuhde	13
1.1.1 Työsopimus	13
1.1.2 Työsuhde	14
1.1.3 Toimitusjohtaja	14
1.1.4 Talkootyö	15
1.1.5 Yrittäjä	15
1.1.6 Myyntimies ja kauppaedustaja	16
1.1.7 Epätyypilliset työsuhteet	16
1.1.8 Toimihenkilöt ja ylemmät toimihenkilöt	16
1.1.9 Johtajasopimus	17
1.1.10 Sopimussuhteen määrittäminen	17
1.2 Työsopimus on kokonaisuus	20
1.3 Toimitusjohtajasopimukseen sovellettavat säännökset	21
1.4 Työsuhteen ja toimisuhteen elinkaari	22
1.4.1 Työhönotto	22
1.4.2 Työsopimuksen solmiminen	24
1.4.3 Työsopimuksen pitäminen ajan tasalla	24
1.4.4 Työsuhteen päättyminen	25
1.5 Johtajasopimuksen elinkaari	26
1.6 Toimiva työsopimus ja johtajasopimus	27
2 Työsuhteen sääntely	29
2.1 Työsuhteen normit ja etusijajärjestys	29
2.2 Pakottavat lainsäädännökset	30
2.3 Työehtosopimus	30
2.3.1 Yleisiä periaatteita	30
2.3.2 Työehtosopimuslain nojalla noudatettavan työehtosopimuksen normit	31
2.3.3 Yleissitovan työehtosopimuksen määräykset	32

2.3.4	Työehtosopimuksen määräykset, joista voidaan poiketa työsopimuksin	33
2.3.5	Työehtosopimusten ja suositusten vaikutus työ- ja johtajasopimusten laadintaan	33
2.3.6	Työehtosopimuksen mukainen paikallinen sopiminen	34
2.4	Työsäännöt ja vastaavat yhteistoimintasopimukset sekä muu yrityskohtainen sopiminen	36
2.4.1	Yrityskohtainen tai paikallinen sopiminen	36
2.4.2	Työsopimuksen asema	37
2.4.3	Työsäännöt ja työsuhteohjesääntö	37
2.4.4	Yhteistoimintamenettely	37
2.4.5	Yleissitovan työehtosopimuksen keskimääräisistä työajoista sopiminen järjestäytymättömissä yrityksissä.	38
2.5	Työsopimuksen ehdot ja sopimuksen veroiset käytännöt	38
2.6	Tahdonvaltaiset lainsäädännökset	39
2.7	Tavanomaisen oikeuden normit	40
2.8	Työnantajan käskyt ja määräykset	40
2.9	Tulkintaperiaatteet ja niiden merkitys työsopimusta solmittaessa ja työsuhteen aikana	42
2.9.1	Edullisemmuussääntö.	42
2.9.2	Työntekijän suojeluperiaate	44
2.9.3	Työnantajan tulkintaetuoikeus.	45
2.9.4	Yksipuolinen työsuhteen ehtojen muuttamiskielto	45
2.9.5	Aikaprioriteetti	46
2.9.6	Kohtuullisuusperiaate.	46
2.10	Tulkintaerimielisyyksien ratkaiseminen	47
3	Sopimusta tehtäessä huomioitavia seikkoja	49
3.1	Sopimuksen kestoaika	49
3.1.1	Toistaiseksi voimassa oleva – määräaikainen työsopimus.	49
3.1.2	Määräaikaisen työsopimuksen edellyttämä perusteltu syy	51
3.1.3	Toimitusjohtajasopimuksen kestoaika.	57
3.1.4	Muut johtajasopimukset	58

3.2 Työsopimuksen ja johtajasopimuksen muoto	59
3.2.1 Yleissäännös	59
3.2.2 Suullinen sopimus	59
3.2.3 Kirjallinen tai sähköinen sopimus	60
3.2.4 Selvitys työntöön keskeisistä ehdoista	60
3.3 Palkka	62
3.3.1 Palkan määräytymisperuste	62
3.3.2 Palkan maksuaika ja -kausi	62
3.3.3 Vähimmäispalkka työehtosopimuksen puuttuessa	63
3.4 Koeaika	63
3.4.1 Koeaika toistaiseksi voimassa olevassa sopimuksessa	63
3.4.2 Koeaika määräaikaisessa sopimuksessa	65
3.4.3 Koeaika toimitusjohtajasopimuksessa	65
3.4.4 Työsopimuksen purkaminen koeaikana	65
3.4.5 Työsuhteen sisäinen koeaika	67
3.5 Kilpailukieltosopimus	67
3.6 Vähimmäispalveluaikaa koskeva sopimus	71
3.7 Rekrytointi- ja houkuttelukielto	72
4 Erityistilanteita	73
4.1 Vajaavaltaisen työsopimus	73
4.1.1 Alaikäisen oikeus tehdä työsopimus	73
4.1.2 Osittain tai kokonaan vajaavaltaiseksi julistetun henkilön työsopimus	74
4.1.3 Työsopimuksen pätemättömyys	74
4.2 Työvelvoitteen henkilökohtaisuus ja avustajat	75
4.2.1 Työvelvoitteen henkilökohtaisuus ja sijaiset	75
4.2.2 Työntekijän avustaja	75
4.3 Työkunta	76
4.4 Henkilökohtaisen ja koneellisen työn suhde	77
4.4.1 Konetyö ja työsuhte	77
4.4.2 Ennakonpidätys	77
4.5 Vuokratyövoima	78

4.6	Kotityö	79
4.6.1	Kotityön luonne	79
4.6.2	Kotityöntekijään sovellettavat säännökset	79
4.7	Etätyö	80
4.7.1	Etätyön käsite	80
4.7.2	Etätyö ja työsuhde	80
4.7.3	Etätyö ja työaika	81
4.7.4	Etätyö ja vuosiloma	81
4.8	Ulkomaantyö	81
4.9	Myyntimiehet	83
4.9.1	Johdanto	83
4.9.2	Vieraan valtion laki	83
4.9.3	Kirjallinen edustussopimus ja kohtuuton sopimusehto	84
4.9.4	Provisiolaskelman tarkistaminen	84
4.9.5	Oikeus provisioon edustussopimuksen lakkaamisen jälkeen	84
5	Työntekijän ja työnantajan oikeudet ja velvollisuudet	85
5.1	Työntekijän velvollisuudet	85
5.1.1	Yleiset velvollisuudet	85
5.1.2	Työturvallisuus	86
5.1.3	Kilpaileva toiminta	87
5.1.4	Liiketalousoikeudet	88
5.2	Työnantajan velvollisuudet	90
5.2.1	Työsopimuslain yleisvelvoite sekä syrjintäkielto ja tasapuolinen kohtelu	90
5.2.2	Palkan maksaminen	94
5.2.3	Palkanmaksukausi työsuhteen päättyessä ja odotuspäivien palkka	95
5.2.4	Palkan poikkeuksellinen erääntyminen	95
5.2.5	Palkan maksaminen	96
5.2.6	Työnantajan kuittausoikeus	96
5.2.7	Sairausajan palkka	96
5.2.8	Osa-aikainen sairauspoissaolo	97
5.2.9	Työsuorituksen estyminen ja palkka	98

5.2.10	Työturvallisuus	98
5.2.11	Lisätyön tarjoaminen ja vapaista työpaikoista tiedottaminen	99
5.2.12	Työvälineet	99
5.2.13	Perhevapaat	99
5.2.14	Työnantajan sijainen	103
6	Sopimuksen muuttaminen ja päättäminen	105
6.1	Työsuhteen ehtojen muuttaminen	105
6.1.1	Työsuhteen ehtojen muuttaminen sopimalla	106
6.1.2	Työehtosopimus muuttaa työsuhteen ehtoja	106
6.1.3	Laki muuttaa työsuhteen ehtoja	107
6.1.4	Vakiintunut käytäntö muuttaa työsuhteen ehtoja	107
6.1.5	Työnantajan muutosoikeus	108
6.1.6	Työntekijän muutosoikeus	109
6.1.7	Työsuhteen ehtojen muuttaminen irtisanomisjärjestyksessä	109
6.1.8	Työsuhteen ehtojen muuttaminen purkamisjärjestyksessä	111
6.1.9	Vaikutukset työsopimuksen tekemiseen	112
6.2	Oikeuksien luovuttaminen	113
6.3	Liikkeen luovutus	113
6.3.1	Toimitusjohtajasopimusten asema liikkeen luovutustilanteessa	114
6.4	Lomauttaminen	115
6.4.1	Lomauttaminen työn vähentyessä	115
6.4.2	Lomauttaminen rangaistuksena	116
6.4.3	Lomauttamisesta sopiminen	116
6.4.4	Lomautuksen päättämisestä ilmoittaminen	116
6.5	Työsuhteen ehtojen muutokset, kirjaaminen ja hallinnointi	117
6.6	Toimenpiteet työsuhteen päättyessä	118
6.6.1	Lopputili ja työtodistus	118
6.6.2	Irtisanomisesta sopiminen työsuhteen päättyessä	119
6.6.3	Työsopimuksen päättämissopimus	119
6.7	Eroamisikä ja työsopimuksen päättymisen	120

7	Työsopimuksen laatiminen käytännössä	121
7.1	Sopimustyytit	121
7.1.1	Työsopimus ja velvoittava työehtosopimus	122
7.1.2	Työsopimus silloin kun ei ole sovellettavaa työehtosopimusta	124
7.1.3	Työaikalain ulkopuolelle jäävät työsuhteet	124
7.1.4	Erytissopimukset	126
7.2	Työsopimuksen sisältö	128
7.2.1	Työsopimuksen vähimmäisehdot	128
7.3	Työsopimuksessa yleisesti sovittavat ehdot	139
7.4	Työsopimuksen erityislausekkeet	151
7.5	Yhteenveto sovittavista työsuhteen ehdoista	174
8	Johtajasopimuksen laatiminen käytännössä	177
8.1	Sopimustyytit	177
8.2	Johtajasopimuksen sisältö	177
8.3	Sopimuksen päättäminen	189
8.4	Erimielisyyksien ratkaiseminen	190
	Liitteet	191
	Oikeustapaushakemisto	303
	Asiahakemisto	305